

Tān- noosemdā (imisā) tuumda la bōe?	16
Zaseerā paamda imisā bilf-bilf n yllāda	17
Tllsā wata ne ri- ritem	18
Zaseerā sā n kudgdē la a sōmbmā yādgda.	19
Tēngā tōe n paama imis (tān- noosemd) tu yōsg- a bu?	22

Sak a 2 soaba 23

Manesem a taab sēn na n zā tēngā noosem :

Kood-n-leta 23

Ko-bu-zēmb sēn but n lagem taaba. 27

Bōn-koaadu sēn ningda a taab suka. 32

Moogā gānegre (payaas) 33

Baasgo 37

CESAO
Collection
"Cahiers Ruraux"
N° 4

Zā Watara

T ē n g ā

sēn na n zā toto

t'a pa n noomē

Asistāns Ekolozik lagma seb-kāngā yiisgē

Sēn na yul n bāng bōn-naandl wā sēn be sebrā pug
 sēn yaa būmb ningā, ning f yamē la f gād makr bāmbā.

- = Kug-kegenga
- = Sa-koom wall koom zāsgo
- = Koom sēn toke
- = rllb ti-yēgā sēn yākd tēngā pugē
- = tānd sebgā sēn dlkd n loogdē (tom)
- = tānd sa-koomā sēn yerd n loogdē
- = rllb sēn yākd pemsmā pugē.

Tēngā sēn na n zā toto t'a pa n noomē

Asistāns ekolozik lagma seb- kāngā yiisgē

Pipi saka 3

Tēngā sēn na n zā toto t'a pa n noomē
 maneserā a yembre:
 zaseerā (tēn- gāongā vuusgo) 3

Tusā ritame 4

1 - Tllsā rllta a wān- wāna ? 4
 2 - Tllsā rllb buud toay- toaya 5

Zaseera (bi tēngā vuusgo) 8

1 - Zaseerā yaa bōe ? 9

Zaseerā tara tlls buud wusgo 12

2 - Zaseerā maanda bōe ? 14

Tllsā kiidame n lebgd tān- noosemde (imis). 14

D tagse :

Bõe yĩng la kudem-dāmbā da bas
kāoong-kuudse ?
kuul-kuudse ?

Rě yĩnga b ket n tũuda rog-n-mik sōama bāmba?
Pa rě yĩng la tēngānā sēn ya wā sɩda?

Pipi saka :

**Tēngā sēn na n zā toto t' a pa n
noomē manesem a yembre:
Zaseerā (tēn-gāongā vuusgo)**

Sā n yaa ne kudem-dāmbā, tēngā yaa wala ma,
Ma sēn kōt-a rɩɩbo.
Kɩtame tɩ b ra zĩnig rog-m-migs
tēngā sēn na pa n yɩ sōama yĩnga,
n tōog n dilg a kambā n kaoose.

Ninkēembā yetame :

*« Tēngā yeelame : f zāad-m neere, m na rɩlg-fo.
F sã n sãam-ma, tɩ m dɩ-fo »*

Koaadbā sebr a ye n gom
koomā yell d bõn-koaadi wā yĩnga.
Sēn paasde, d bõn-koaadi wā baooda rɩɩbo.

Seb-kāngā pugē, d gomda manesem buud toay-toay
sēn kōt bɩ talld rɩɩbā tɩ be tēngā pugē.
Rɩ-kāng sã n kae, tēngā pa womd ye.
A yaa wala a kiime.
Bɩ d tum tēngā sēn na pa n yɩ sōama.

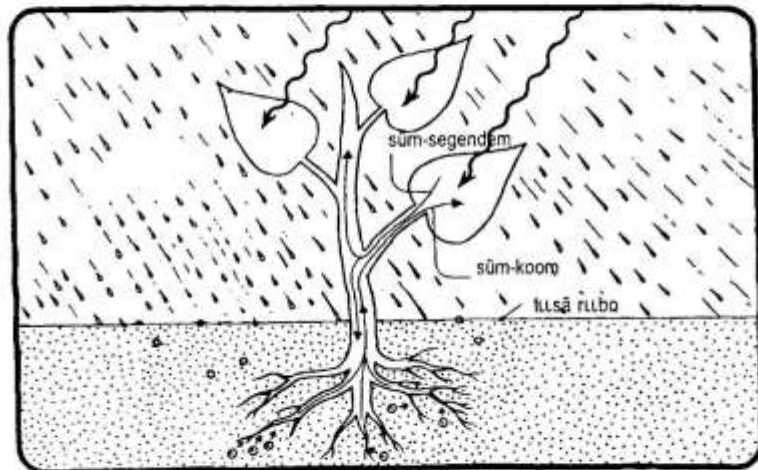
Tusā ritame

1-Tusā rita a wān-wāna?

Tusā paamda b rulu bā n yll d
tēngā pugē wēnd maag b yēgā,
la bilf bal pemsmā pug ne b vāadā maasem.

Tusā rub segda ne koom n paase.

Tēngā sā n yaa koeng wusgo, tusā kiidame,
bala b yēgā pa paamd koomā tu. sekdē ye.
Yaa tu tusā rulu naagda ne koomā n booge,
wala yamsem zēed pugē
yēgā fōogd-a lame f'a lebg « sūm-koom ».

1 - Ad tusā sēn dut toto

Baasgo

Tēngā sā n na n zā f'a pa n noomē,
tēngā sēn kōn sāam tao,
d kooda wala sēn guls seb-kāngā pugē wā bl?

D sā n pa kood woto,
d koolgā yaa sōama bl?

*Bōe yīng la tēng sob-n-dāmb, be yāmb tēnsē wā?
Bōe yīng la sorwuls rāmb be rūndā-rūndā
n wilgd tōnd koobā sēn na yu sōama toto,
n wilgd tōnd tēngā noosem sēn na tall toto?*

Koobā sorwulsā la neb a taab
pa yet tōnd tu d maan pōosgo,
n bud rulg-rulga,
la d ra ko bōn-bu-yeng wakat fāa pu-yengā pugē?

Tus nanamsā maanda
sēn keed-b tusā yaarā wān-wāna ?
sēn yōogd-b weogā,
sēn yll de, sēn ningd-b bugmā yaoogā ?
Rē yīnga rog-n-mikā pēdb pa sēn na kogl tēngā suda ?
D mak d rog-n-mik sōmsā ne tus nanamsā sēn wilgd-d
tēngā ne koomā sēn kogend toto.

Mogdā me wusg tōe n lebga yook ne moogā sēn gānegā.
Koobā sasa, tēngā gudgr yaa nana,
tl. moogā sēn gānegā kēeda tēngā n pōogdē
la a kōt tēngā tān-noosemde (imis).

Rē fāa paasda tēngā noosem.
Ne moogā gānegre, d mii manesem nana buud
sēn na kogl la a zā tēngā,
sēn na paas a noosem la woog a keelem;
tl. ne rē fāa n pa nams wusg ye.

Rllbā sēn boog koomā pug boondame tl « solisō »,
Tllsā rltame la b yūud n paasdē.
Sūm-koomā yita yēgē wā n dū wilsī n wā;
vāada pugā, a paamda toeeng n lebg « sūm-segendem ».
« sūm-segendmā » n dl lgd tllgā
baa ne tl-yēgā menga

2. Tllsā rub buud toay-toaya

Wakat bug la rubā yaa sōama ne tugā?

Bōn-koodl blta sōama, n puud neere
la a womd bi-sōama :

- a sā n paamd koom tēngā pug tl seke
- la rl-sōng me n paase.

Rllbā ya sōama ne bōn-koodlā

a sā n tar « rl-bāmbā » a pugē:

azoto, fosfato la potaas (bl zēem)

(wala sagbā, barānda sagbo, mui wā... tōnd yīngā)

Rllb sags a taab me tuumd la a tar-yā

la a pa baood-b wusg ye:

b boonda bāmb tl « oleyazlne » (rat n yeel tl rl-kaamse);

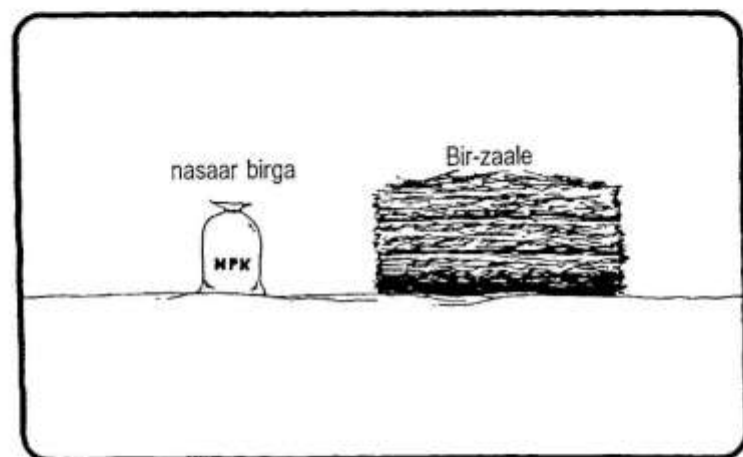
(wala tōnd sēn tar vitamind rāmbā tuumdā).

Rl-kāng yaa wān toto?

Tllsā rllbā yaa sēn boond tl « sell minero » rāmba.

bl « alima minero »

B sā n ka be tēngā pugā,
 d baood-b lame n kō-a
 ne birgā ningri bl rūm-bīndā gānegre.
 Birgā kōta tēngā « alima minero » rāmbā sēn be a pugē
 tl tēngā yaool n pa tarē wā.

2 - Birgrā tara sags a yiibu:

Nassar birgā yuglu, la bir-zaalā gānegre
 B yetame tl « bir-zaale »
 bala yaa birg sēn yit yīng pugē
 (ninsaal bl rūms bīndu, raad bl vāad sēn pōoge)
 Birgā, pōosgā ne tl-klmsā sēn pōogā lebgda imis
 (tān-noosemde):
 B fāa yaa bir-zaale.

Moodā sēn ko n yāk n bas zīig pugē bōn-koaadt wā sukā
 pinda tēngā n kogend-a:
 yaa moogā gānegr gēelga.
 Moogā sā n pōogdē, a kōta tēngā tān-noosedē (imis),
 wala zasæerā tl lsā sēn ki wā.
 Koolgā poore,
 kānkāy nins sēn pa tall n maan rūmsā rllbā
 bl pōosgā (bl zēemā),
 bl b tall n wē bāg bl b wuga pīy,
 pa tōe n tall n gāneg n pil putā
 la b kogl tēngā sl da ?

Tān-noosemdā pa kōt tēngā
 bōn-koaadt wā sēn yāk rllb ningā bilf laa?
 (Bala yaa rllbā pedg bal n loogd ne koolgā pusē)
 Weoogē moogā yaa sōama ne gānegre.
 wur moogā n gāneg puugā
 sāoo weoogā yōogre.

Moogā biis sēn kōn pus n yi puugā pugē,
 b kurs b zutā n yaool n wa ne-b puugā pugē
 Mogdā sā n kēed puugā moodā;
 b rllta tl-klmsā bl sēn bēedbā nanda;
 la rūms a taab me n nong mogdā
 (wala noose, liuli, we-rūmsi).

Zasær sōng kogenda tēn-gāongā neere;
koobā wakato a pa paamd koglg sōama ye;
koolgā poore, a pa tar koglgo a sā n tarē me, paoodame.

Tēngā koglg buud a to ya a pilb bala,
rē boondame tL « moog gānegre » (payaas).

« moog sēn gāneg » sōama
pa pind tēngā n kogend-a sL da ?

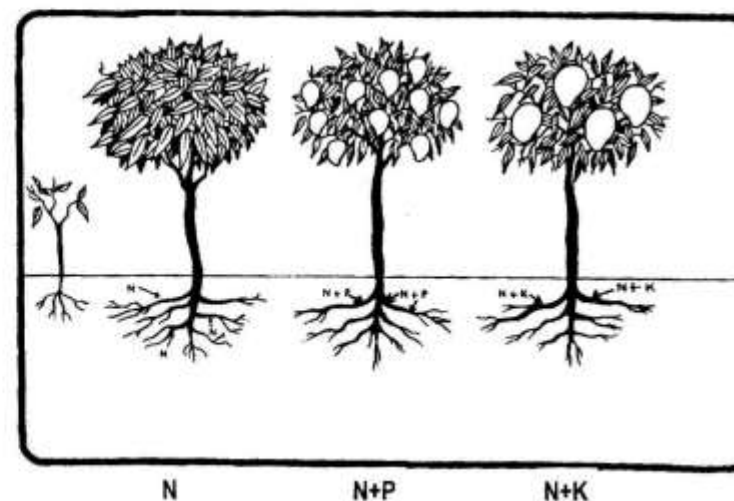
Moogā gānegr kogenda tēn-gāongā ne wīntoogā,
sebgā la saagā.

Moog sēn gāneg sōama pugē, tēn-gāongā zāada sa-
koomā bL meenemā neere,
la a bīngd maasrā neer n yL d :
Tēn-gāongā kuL b maagdame
f'a keglmā pa waoogē ye.

Moog sēn gāneg neer kuuda moogā sēn nan yitā,
a sāmnda b tāoob pugē.
Woto tL-bōonegā rL bā paada bōn-koadu wā yīnga.

Moogā gānegr paasda tēngā noosem ne imisā maanego.
Moogā zug bal la wīndgā wēed n wL indgē n yL d
a tēngā yaa maasr n pa tūl wusgo ye,
la rūm-kl dsā waoogame n be be n maand tān-noosde.

Imisā tara « alima minero » rāmbā faā.
Birg ning sēn koosd-a ne yondā yaa nasaar birga.
B leb n yetame tL « āngerε simik ».
Bala b maand-a-la lozind pug ne mansīn dāmba.
Bāmb pa tar « alima minero » rāmbā zāng ye.
Yond kēer zugu d tōe n yāa sēn guls tL N P K (enpeka)
N = yaa azotā
P = yaa fosfatā
K = yaa potaasā (zēemā)
Bir-kāng yaa rL-bul a tāab bal la a tara.

3 - TLLgā rL-bull fāa tuumnd yaa bōe?

Tugā rī-bull fāa tuumd la buga?

Rī-bull fāa manegda tūgā wala a sēn tōe.

Azotā kōta yēgā ne wilsī wā keelem Wakat bug la rībā
yaa sōama ne tūgā ?

n kitdame tū vāadā yaa kēega;
woto tūgā tāooda soama.

Bōn-koodl womda wusgo
a rībā sā n tar azot ne fosfato.

Sēn na yū tū biisā yū bēd la neere,
tūgā rīb tog n zīnda potas (zēem).

Zasera (bī tēngā vuusgo)

Bōn-koodl wā sēn yākd rī-bul ninsā sā n pa ket tēngā
pug ye. Bōn-koodl wā sēn yākd rī-bul ninsā
sā n pa ket tēngā pugē,
tēngā « yaadame » f'a « pāngā meng sa fas »
(yaa wala bōn-koodl wā toogda koom bulgē)
n kl tū bōn-koodl wā pa tāood neere
bī b rag n pa tāood yes ye.

Kudem-dāmbā ra basda tēngā f'a « vuus » yuum bogo:
Puug sēn bas vuusg boondame tū « zasera ».

La d segd n bānga yaagr sēn zemsd-a rundā ne taab la
bōn-koodl wā suka,

Sā n pa rē, zīigā zāab pa na n yū sōama ye.

Woto pa a ko rulg-rulg sūda?

Woto, gudgrā pa nana n yū d sūda
(moogā vōobo, bāgbo, gūdā yikri)?

Woto pugē d pa tōe n ko ne rūm-koadg sūda?

Moogā gānegre (payaas)

Sēn sāamd tōnd tēn-gāongā me,

yaa tū d basd-a-la bulgemde;

Wīndgā yūuda tēngā koomā.

n yōogd tēngā tān-noosemdā,

(wīntoogā « kuuva vūm sēn be tēn-gāongā pug »
a sā n yaa bulgemde).

Tēn-gāongā sā n sāame

d yāta zasera sēn kōt-a a sēn da menesā.

Tēn-gāongā sēn kōn ya tao,

d yāa koob buud sēn sāamd-a zem-zem

n dag n woogd zasera kaoosg menga.

Wala tū-bōonesā ne sagdā fāa sā n pil tēn-gāongā neere,
a paamda koglg sōama.

Wīntōogā pa tōe n wūng-a wakat kāng ye;

sebgā pa tōe n loog ne tom sōngā sasa kāng ye;

sa-koomā pa tōe n pī bī a yer tēngā wēnd kāng ye.

Bōn-koaadi sēn ningd a taab suka.

D tōe n passa d ko-gēdemdmā wombo,
d sã n sēgemd bōn-koaadi a taab
d bōn-koaadlã rundã suka.

B boonda rē tl « bōn-koaadi a taab sēgemdgo ».

Bōn-koaadi wã sēgemdg puḡē,

b pa tog n kalem taab bog-yeḡ ye:

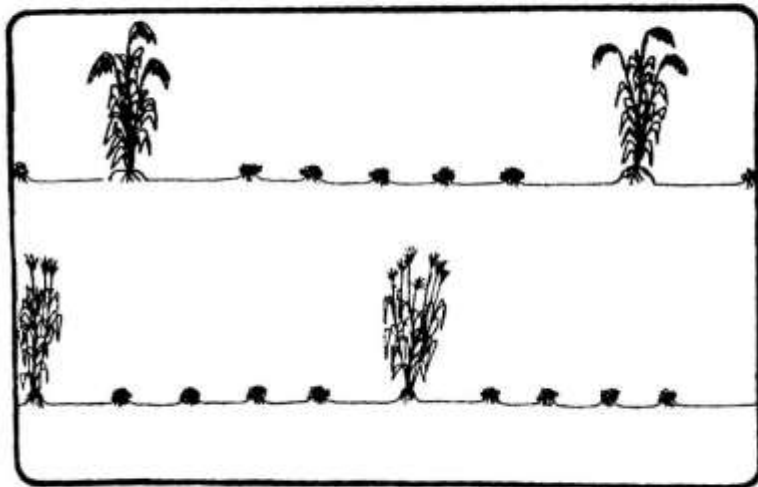
bōn-koodl fãa tara a bud-boko, tara a zīga.

(naand 15)

Makre :

Kãmaanã rulgu, nangurã rund a naase.

Woto woo woto puḡgã tōre.

15 - Ko-gēdemdem sēn maand toto.

D ges zasεεr sōng neere

la d bao sēn welgd-a ne puḡg sēn to,

tl d na wum tēngã sēn « vuusd » toto wã vōore.

1 - Zasεεrã yaa bōe?

Zasεεrã yaa puḡgo,

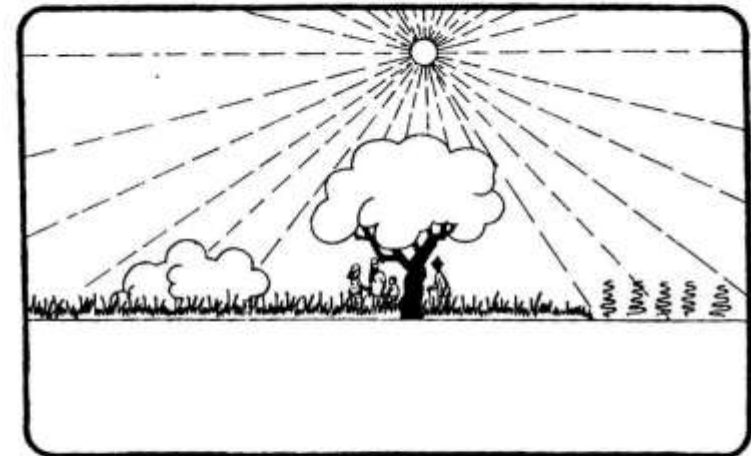
puḡg b sēn pa koode;

b basda moogã l'a yānge

la tl-bōonegã me ne tl-bεda;

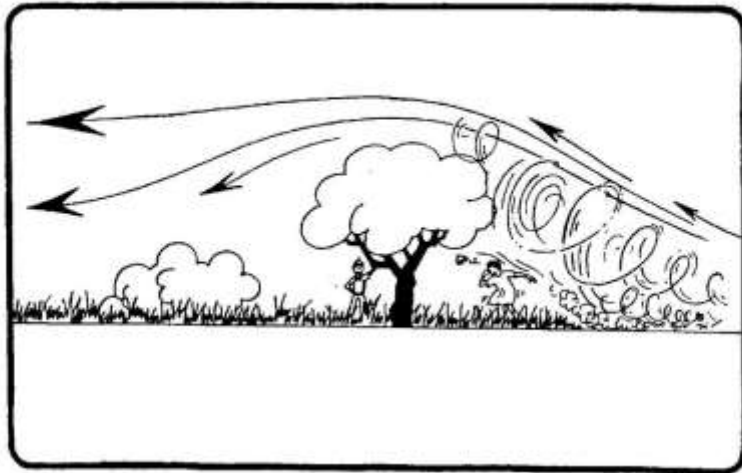
būmb pa keed be,

būmb pa yōogde.

4 Tēn-gāong sēn kogl neer ḡudḡda wī.itoogã yōogre.

Zasεεrā lebgda weoogo,
 sēn yit be wā fāa kogendame la a pind tēn-gāongā.
 TLLSā ne ribli wā sēn lūl wā sā n pil tēngā neere;
 tēngā paama koglg sōama.
 Wakat kānga wīntoogā pa tōe
 n wLLng tēn-gāongā ye (naand a 4)
 sebgā pa tōe n wuk tomā n loog ne-a ye (naand a 5)

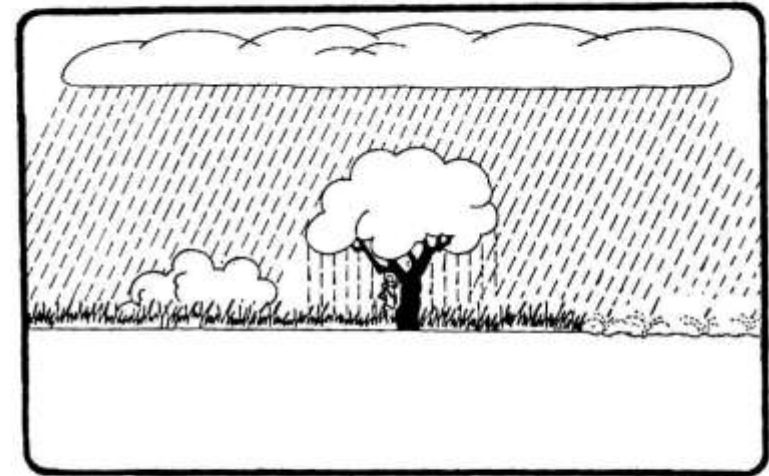
5 - Tēn-gāong sēn paam koglg gldgda sebgā
 t'a ra wuk tomā n loog ne ye.

Kood-n-gēdemdē pugē
 tōog tu koodā yaagr zems taabā yaa toogo:
 b sā n pa sēgem tu looge,
 b tōe n zāra wusg ne taaba.
 Bōn-koaadu wā sā n sēgmē,
 -b sēdgda taab n pa paamd rLLbā tu sekdē ye
 -b pa tōood yam ye, la b wombā yaa bilfu,
 -b kuuda tēngā tuule,
 -sēn paasde, tuum puugā pug yaa toogo.
 B yaagrā ne taab sā n waoogē,
 Koomā, rLLbā la tēngā lebga bōn-menemds bōn-koaadu
 wā yīnga.
 Bōn-koaadu wā sēn gēdemdā baasda
 wala kood-n-letā,
 a kaoosgā pa tat kood-n-letā rēndā ye.

Baa tēn-gāongā rllbā sã n pa waoogē,
 lam-tllgā tōe n paama rllbā n yāk
 tēngā pugē, t'a be yllg bl yambē.
 Yaa wala tllsā yēg zasērā puga :
 b yākda rllbā toay-toay sēn leb n tar pānga.

Ko-gēdgd mā pugē,
 ribli wā ne kānkayā waoog
 n yllda ko-bu-yeng puugē:
 b sēn kōt imisā tara noosem n ylld
 la b zāad tēngā n yllda.
 Tōnd tēnsā saasā sēn pa sekd bōn-koaadl wā,
 ko-gēdemdmā paasda zunooog tl b ko n paam
 ne bōn-buug ning sēn pa baood-a koom wusgā.
 La kood-n-gēdemdē wā pa tōe n maan yaar ye,
 sã n mann-a yaare, bōn-koaadl wā pa kōt sōama ye,
 b tōeeme meng n ku tēngā tūl n ylld b sēn na n zã-a.
 B pa maand kood-n-gēdemdē:
 - ne bōn-koaadl sēn tar koomā n paas
 rllbā raab yeng ye, sã n pa rē
 b kuuda tēngā tūl n yllda.
 - Bōn -koodl sēn yadgd n lut a taabā ye,
 tl b pa pamd pemsem la vēenem tl sekd b ye.
 - Bōn-koaadl toay-toay sēn tūud taab n tãoodē
 la b naagd n yāmbd puugā wakat kāng ye.

Sa-koomā pa tōe n pī bl a yer tāndā ye (naand 6)

6 -Tēn-gāong sēn kogl neer gldgda saasā
 tl b ra pī la b yer tēngā ye.

Koobā wēnde, tēngā pa tar koglg sōama ye,
 Koolgā poore,tēngā pa tar koglg ye,
 sã n beē , pa zem būmb ye.
 Zasēr sōng pugē
 tl tēngā sã n tar koglg sōama,
 wīntoogā pa wllngd tēngā tl loog ye,
 tēngā ku llb pa kolgd put nins sēn paam-b koobā ye,
 sa-koomā ne sebdā pa peegd tāndā ne tomā ye.

Woto fāa zemsa

- tēngā sēn kōn sāam tao yīnga,
- tulsā sēn na fāo neere
- ta tēnga rūm-bōoneg yōr-yōrā sēn na tum wusg
n maan imisā (bl. fān-noosemdā)

Zaseerā tara tus buud wusgo

Zaseerā pugē, wēnd weoog pugā,

tulsā bul wusg n yiti:

tl-bill fāa tara a sēn dute la a sēn yūudi.

Tl-bōonegā vōogr yaa nana ne nugu

bala b yēgā yaa klds n pa kl tēngā n zāag ye:

bāmb yākda b rllbā tēn-gāongā pugē

Tlls pēdb yēg yaa bēd (naand a 7)

tl b vōogr ne nug yaa toogo;

bāmb baooda b rllbā tēngā pugē.

Tlls kēer vōogr sā n pa ne suuga

bal b yēga keelem yll dame

n kēed tēngā n sud n zāage.

Yēg-bāmb baooda b rllbā tēn-gāongā tēngre.

Tllsā, tl-bōonegā la tuudā tara yēg-bēdre; (naand a 7)

b yēg-bedrā suta tēngā sōama

n yākd b rllbā.

Sēn paasde, ki wā tara koomā raab a fāoobā wēnd n yll d,
la nangurā koomā raab ya a biisā lohr sasa.

Nangurā ne ki wā « tūuda taana ».

La baning ne mui pa tōe n naag n maan ko-gēdemdem ye,
tl b yībā fāa yaa seryall rāmb n nong azotā.

Mui wā rata koom n yll d baningā;

koom ning sēn zemsd ne mui wā rta baningā.

Mui wā ne baningā pa « tūud taab » ye.

Nangurā sēn wat n gēdemd ne ki wā pugē,

b yībā pinda tēngā n sāo,

b rta mo-yoodā,

Wīndga pa rld koomā tao ye.

Sa-koomā pa peegd tāndā tuulg ye.

Ki wā sēn fāo wā kokda sebgā

tl sebgā pa kullsd tēngā tao ye.

Ne woto fāa, tēngā na sāam tuul slda?

Sōmbame tl ko-gēdemdmā pugē

bl bōn-koadi sēn yākd b rllbā

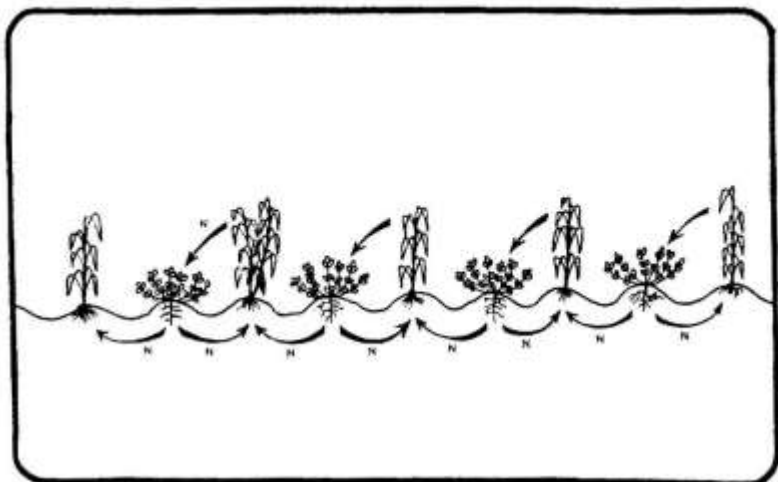
toay-toay tēngā pugā zīndi,

woto yēgā pa namsd taab ye.

la b sēn yākd b rllba,

b naagd n sōngda koomā t'a kēed tēngā.

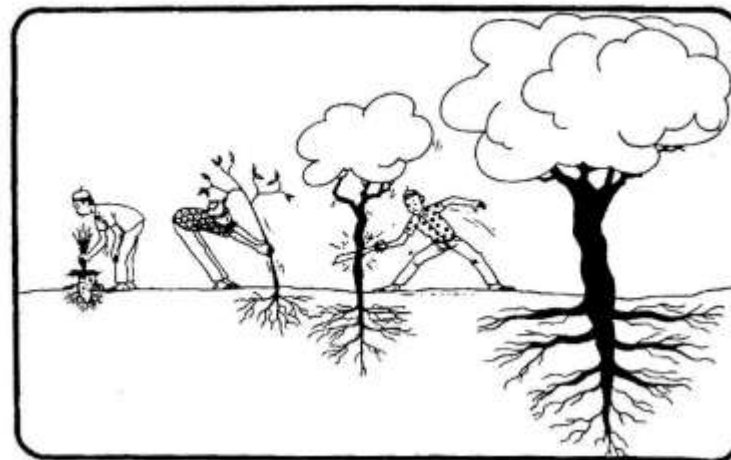
Makre, lamdā tara yēg sēn sut tēngā sōama.

14 - Ko-gēdemdem: seryall ne nanguri

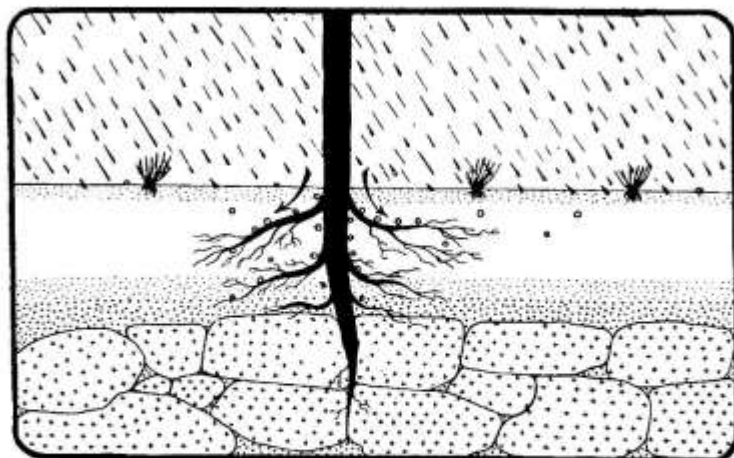
Ko-gēdemdmā sakd n vllmda ne taab b sã n
 « tũud taaba »,
 rat n yeelame tũ b sã n pa tar
 rũ-rũtem ne bõn-yũudum yeng raabo,
 la bõn-buug a ye wã sã n basd tēngã a to wã sēn dũte.
 (naand 14)

Ki ne nangur tõe n gēdma taaba;
 nangurã kõta tēngã azoto
 la ki wã rũbã wusgo, a paamd-a-la azotē wã.

7 -Zascerã tara tũs buud yagre; moodo, tũ-bõonese, tũse

B sēn wat n kēed tēngã n na n bao b rũbã,
 tũ-yēgã tuuda bogd tēngã puga
 (yēg bed-bedã pusgda tēn-kegengã menga)
 tũ koomã tũud yēgã nao wã.
 D wumda marsã n yũd
 yēgã buud toor-toor sēn baood koomã ne rũbã toto
 tēngã pall toay-toayã pugē.
 D leb n wumda marsã n yũd tũ-yēgã,
 bedã n yũd, sēn manegd tēngã toto
 n woogd a keelmã
 la b sōngd koomã t'a kēed tēngã.

8 ... « tū koomā tūud yēgā nao wā »

2 - Zaserā maanda bōe

Tūsā kiidame n lebgd tǎn-noosemde (imis).

Sēn yit tūlgā zug fāa n lūt tēngā

(ribli, vāado, biisi, la a taaba)

n paas tū-kūmsā

paada tēngā n lebgd tǎn-noosemde (imis)

Sā n dat n wum tūlsā sēn kōt imisā vōore,

d tōe n dūka imisā makr ne « kalgo ».

Sā n na n maan « kalgo »

Ko-bu-zēmb sēn but n lagem taaba.

Kudem dāmbā da tara koobā manesem a ye
sēn wēnd rotasō wā.

B ra ningda bōn-koadl wusg pu-yēngā pug
n naag taaba,

b ra maanda ko-gēdemdem

(kiltiir asosye ne nasaarende)

tū b yetē me tū « kiltiir ānasosyasō ».

D pa ket n yāt nangur bū beng

sēn bud n gēdg baning bū ki sūda?

Paam tū bōn-koadl buud toay-toay naag taab

pu-yēng pugē, yaa tēngā ne sa-kooma tall neer n tume;

(naand 14)

la yaa paam zu-noog n yūld n tōog n nafe.

La tēngā paamda koglg ne wīntoogā, sa-koomā la sebdā.

A noosmā tōe n paasame.

D sā n dat n maan ko-gēdemdmā,

d segd n bānga bōn-buug fāa sēn date:

-koom wēngē la a sēn tar a tūumd n yūld wakato,

-rūlb wēngē la a sēn nong rūlb ningā n yūlda.

(seyall rāmbā nonga azotā n yūlde;

legimineez rāmbā yaa fosfoorā la b nonga;

tū-yēgā buud wala nayūy wā la busa wā rāmb rata

potasā).

Yuumd sēn pugde, a lebsda bōn-koodl zēnga,
wala baninga, ki bl kāmāana,
(tl b boond tl seryal dāmba).
(seryal dāmbā kōta sōama legimineez rāmbā
sēn bas azotā zīg ningā).

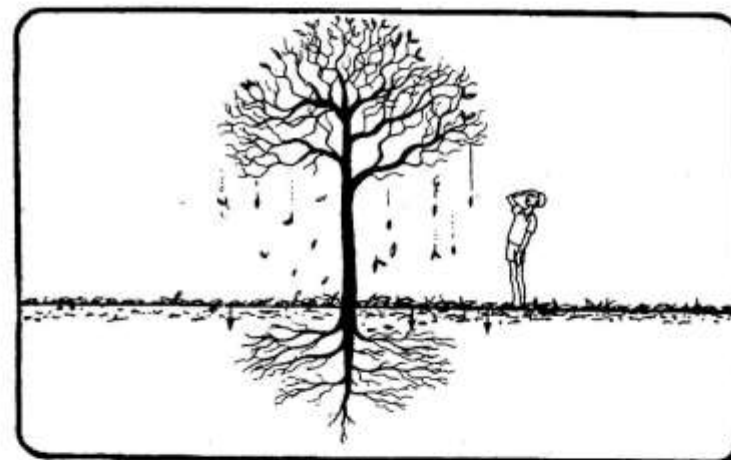
Bl yesa:
puug sēn buud lamb pipi yuumdā
tōe n pugla ne nangur yuum-pugdā;
nangurā poore, pu-kāng tōe n ninga seryal a ye.
lamdā reegda tēngā azotā n ylll fosfoorā.
Nangurā nonga fosfoorā sōama
n yaool n basd azotā seryal rāmbā sēn datā.

Woto, b tōe n maanda kood-n-leta (rotasō);
yuumd a ye, puugā ningda lamdo,
yuum-pugdga, seryal a ye
yuumd a taab soaba, nanguri.

Bl yesa :
pipi yuumde, nangur la b kooda,
yuumd sēn pugde, kāmāana,
yuumd sēn leb n pugde, lamdo
tl yuumd a naas soabā yl baninga.
« kēem sōng kelda rlll daar fāa n kōt a yao ».
Yuumd fāa, yaa kood buud toay-toay a 4.
Puug fāa toemda bōn-koodla

Pagbā rugda rō-zūunā;
rē poore, b fukd-a lame n yiis b paokā
la b baas-b tl b pōoge
(b yetame tl b basame f'a salge)
kalgā kōta zēedā noosem.

Tān-noosemdā paoong wēnda woto
La yaa f'a kaoosdame n ylll
la a tuumda pa baood tōnd nug ye.

9 Tusā kiidame n kōt tān-noosemde (imis)

Sēn lut tēngā fāa pōogdame
n kōt tēngā tān-noosemde (imis).

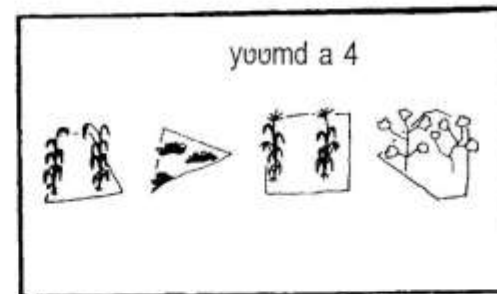
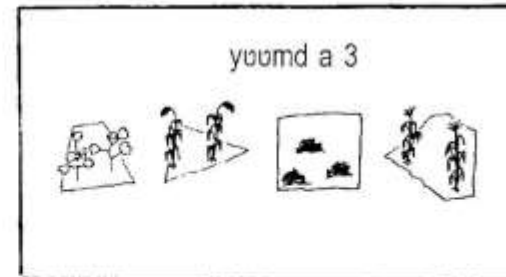
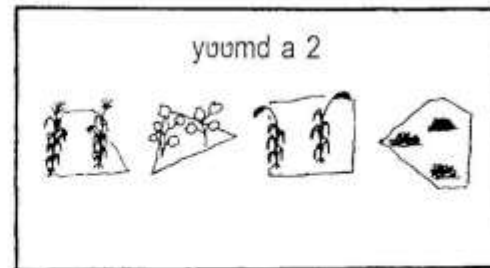
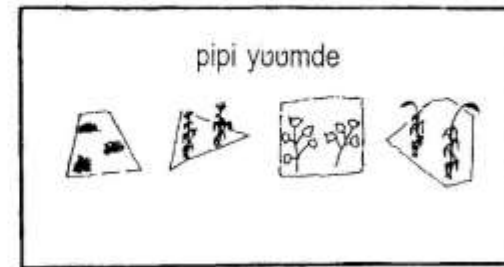
Sēn lu. tēngā bogr pōogdame
 bogra to wā, rūm-bōoneg yōr-yōrā kaood-a-la zōr-zōre,
 n wā-ba la b toeem-a (rūm-bōoneg yōr-yōrā wala yēsā,
 gūurā, mōgdā la a taaba).
 Rlta fāndā la b kalemd-a ne b taabā
 sēn dl n toeem būmb ningā.

Fāa kalemda taaba n pōog sōama n lebg imis,
 (imisā sōmb n yll dame a maanegā
 sā n yl ne tlls buud toay-toay.
 Imisā kalemda ne tēngā tom bilf-bilfu
 n sobgd tēngā.
 Tēngā sā n tar imisā, a sablame
 n tar yū-noogo

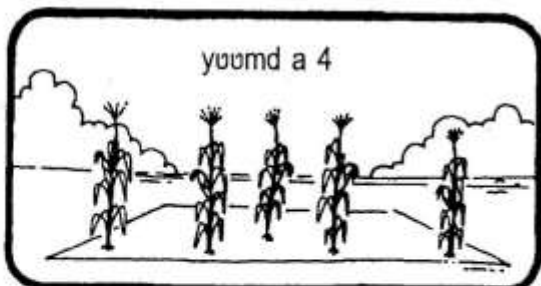
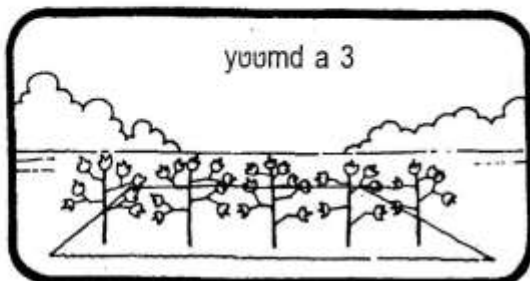
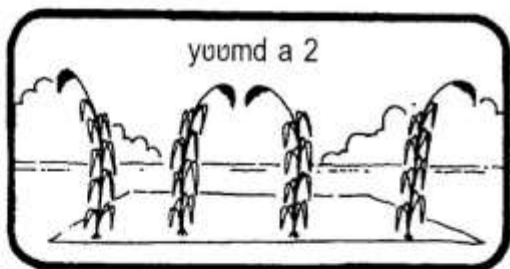
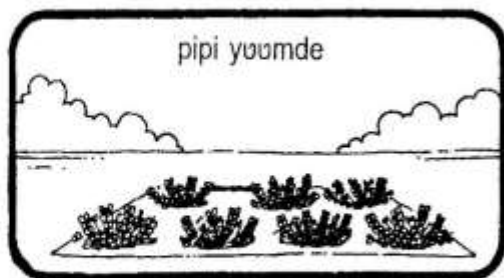
Tān-noosemdā (imisā) tuumd la bōe?

Tēngā puga,
 imisā pedg lebgda « alima minero » rāmb
 tllsā sēn dl t tuule;
 pedg a to n paad tēngā puga
 tl sēn kellā, bl koomā ne rūm-kidsā
 tall-a n sud tēngā.

Imisā noogda tēn-gāongā.
 Imisā yaa wēnd sū-tabendg tēngā yīnga :
 a tikda tēngā kug-bōoneg kīm-kīmā taab
 n basd bog-bōoneg yōr-yōre.

13. asollma - rotasō

12 - Yuumd fāa, yaa bōn-bu-zēnga; puug fāa toemda bōr-koodl yuumd fāa.

A rɔkda koomā wala epōns.(sū-fōogdga)
 tɔ rɔ-bulā kēer paad imisā puḡē.
 Tēngā sā n yaa bītisga,
 koomā yūugdame f'a kɔɔ tao.
 La bītisrā sā n kalem ne imisā,
 a gāta koomā ne rɔ-bulā n yals
 tɔ tēngā kɔɔɔb yaa maasga.

Tān-noosemdā tara tɔɔsā rɔ-rɔtem.
 Tɔɔsā rɔ-rɔtmā sēn be tān-noosemdā puḡā
 yita tɔɔsā sēn ki-b n pōogā puḡē.
 La tɔ-bāmb sēn pōoga me da paama
 b rɔɔbā tēngā puḡ la pemsmē wā.
 B basda bāmb imisā puḡ b pōogrā sasa
 woto rɔ-bāmb lebda tāndā puḡa.

B tōe n yeelame tɔ imisā la tɔɔgā rɔɔb menga,
 bala yaa tɔɔgā rɔ-rɔtem
 (a sēn yāk tēngē wā ne pemsmē wā)
 n lebgd imisā, bal fāa paa zītḡ puḡē.

Zaseerā paamda imisā bilf-bilf n yuda

Woto tɔɔgā sēn deegd būmb ning tēngā puḡā
 a lebsd-a-la a sā n wa ki
 Tek-kāngā buud tēngā ne tɔɔgā suk
 Kellid n maandame tōnd ninsaalbā
 sā n bas zaseerā f'a tume.

Zasεεrā singrē, tēngā ra ka rllb ye:
tllsā sēn yi-b pipi wā ka tar pāng
rllbā kaalem yīnga.

Pipi tllsā sā n kiidē,
b pōogdame n kōt tēngā a pipi imis.
Imis kāng na n dlga tllsā sēn na n pugl n yi wā n sāo.
Tl-bāmb me sā n wa ki
b imisā tara rllb n ylll.

Woto, bilf-bilfu
tēngā noogd n paasdame
n paamd rllb tllsā yīnga.
tēngā noosem paasd n yllgdame zasεεrā sā n kaoosdē.

Tllsā wata ne rl-rltem

D sā n yet tl zasεεrā paalmē tēngā pa tar rllbo,
yaa tl-bōonegā la bōn-koadl wā yēgā
sēn tōe n ta zīg ningā la d gomda.

Sā n kē tēngā n sāage, a tara rllbo:
yaa rllb koomā la rūm-kl dsā sēn tall n siki
la rllb sēn be kugā pug tēngā pugē.
Tllsā yēg wogma
sēn sekd rl-bāmb paōongo;
b tōeeme meng n yiis-b kugrā pugē. (naand 10)
Vāadā, wil-kl lmsā la biisā lulta tēngā.

Sak a 2 soaba

Manesem a taab sēn na n zā tēngā noosem

Koobā (bōn-koadl wā) « yaada » tēngā.
koob bugs a taab kae sl d
n tōe n woog tēngā namsgo?
Manesem a taab kae
Sēn tōe n bas tēngā t'a peems tao n yllge?
Kudem dāmbā ra pa tar koob buud
Sēn da zāad tēngā noosem?

Kood-n-leta

Koaad hakllk miime tl bōn-koodl fāa
yākda rl-yengā daar fāa tēngā pugē,
kl tame t'a sā n kood bōn-bu-yeng pu-yengā pugē,
tēngā pa tar rl-kāng yes n kōt-a ye.
Rē n so tl yuumd fāa, pu-yengā pugē,
a toeemda bōn-koodl a to.
Woto, tllsā rllbā kaoosdame,
tl tēngā paamd sēk n tōe n bao yesa
Koaad hakllk maanda kood-n-leta (rotasō ne nasaarendē)
(naand 12 la 13)
yuumd a ye, a kooda nangur a puugē wā,
wall beng bl legimineez a to.
(legimineez rāmbā kōta tēngā azotā zembala).

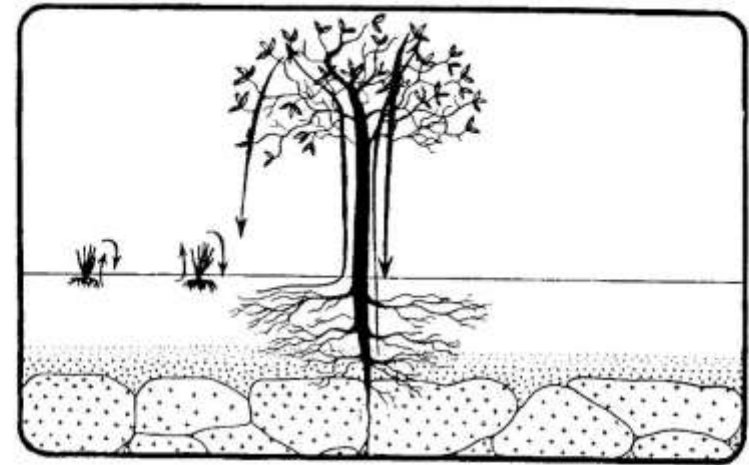
Tēngā tōe n paama imis (tān-noosemd)

ti yōsg-a bi?

Tēn-gāongā sā n tar imisā wusgo,
tuLSā pa tōe n sa-a zāng ye;
kLtame tu tēngā bīngd sēn kellā.

Tēngā tōe n talla imisā tu bala,
imisā tabendeda tēngā kug-bæel bōonegā ne taaba,
tu tēngā tōe n bīng tuLSā rL-rLtmā ne b ko-yūudmā neere.
Imis kāng pa tūud koomā n sut tēngā pug ye.

Tēngā noosem pa paasd sLd
f'a tōe n lebg puug sēn yaa sōama?
Pa woto sLd la sēn boond tu tēngā « vuusgā »?

10 - Tusā yēg baooda rubā zī-zārg tēngā ne kugā pugē.

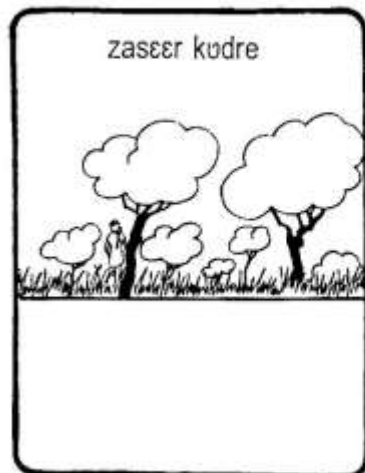
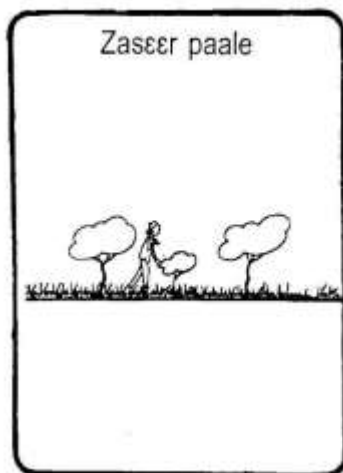
B sēn maan imisā tara rLb n yLd
pipi tu-bōonegā rēndā,
bala tuLSā yēgā paama rLb n yLg
b sēn sud tēngā yaang n bao wā.

Woto tēngā noosem paasdame
tu tu-bōonegā pāng la b bluumg paasdē.
Zaseerā sā n kaoosd wusgo,
imisā me paasdame
n tar tu-bōonesā rLb -zembala.

Zaseerā sā n « kudgdē »

la a sōblmā yādgda.

Fāa pa naagd taab n pōog n maan imisā ye
tu-bōonesā sēn ya-b kLdsā ne vāadā n tar azotā n yLde,

11 - Zasēerā paamda imisā n paasd yuumd fāa.

b pōogda tao me n yllā,
 la b kōt tān-noosemdā tuule.
 (azotā kltdame tL tLsā pōogd tao-tao).
 Tl-kegms kēer maanda yuum-bog
 n yaool n lebg tān-noosemde.

Sēoogā zemsā ne tān-noosemdā maanego;
 ray beeme tL saasa niid koom wusgo;
 ray me beeme n tar wīnto-sēeng
 n wat ne tuulem.

Tēngā sā n wa tar tLsā rLl b zembala
 tL-bōonesā buud fāa sēn yitā lebgda yagre,
 la b tāood sōama.

(b tara vāado, wilsī la biis tL yllāda). (naand 11)

Kltame tL zasēerā lebgd kāgr wala weoogo.
 A sōmba ne tēngā rūm-kltdsā;
 b paamda rLl b wusgō,
 zī-sōng sēn na n vllmdē la b tume,
 b sōor paasdame tL b sagsā me waoogē.
 B sōngda ne imisā maaneg sōama,
 la ya imis sōng me.

Tl-poolā suka, sāndb bee be n paasd tēngā sōmblem:
 bāmb n noog tēngā, n kōt-a rLl bo
 Makre, legimineez rāmbā kokda pemsmā azotā
 n ning tēngā pugē.

Nangurā, bēngā, kasya wā, poadāngollā
 ne kortalēerā boondame tL legimineez rāmba.
 Tān-noosemdā b sēn maandā tara azoto,
 la tān-noosemd kāng sōmblem n yllāde.

Tān-noosemdā lebsda tēngā nand bōn-koaadL wā sēn
 deegā.

Tl-pool kēer keld n maana imisā
 Woto, tēn-gāongā imisā paasdame.